

Forrás: <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2022/08/olvasoink-irtak-13-02-12/>

Olvasóink írták...

Töttős Gábor

Ferenc Jóska Kajmádon

„Az Önök folyóiratának 2019-es évfolyamának 3-4. számában jelent meg Tarnóczai Géza *Ferenc József első magyarországi látogatása a korabeli honi sajtó tükrében* (hivatkozási azonosító: 10-03-12) című cikke. Ez a maga nemében érdemes és alapos munka, de szerzőjének figyelmét elkerülte az a tény, hogy ez ugyan az első hivatalosnak mondható látogatás, de megelőzte – még hozzá két évvel! – egy nem hivatalos út. Ennek történetét volt szerencsém megírni a Tolna Megyei Népújság 1986. március 1. (36. évfolyam 51. szám) 10. oldalán” – írta Dr. Töttős Gábor olvasónk. Az alábbiakban ezt az írást is közöljük.

A címben szereplő Ferenc Jóska, aki I. Ferenc József néven vonult be később a magyar történelembe, valóban becézhető korban fordult meg a mai Szedreshez tartozó Tolna megyei pusztán, mert mindössze tizenegy esztendő volt. A történet, amely róla szól, még sokkal inkább egy gyermek fesztelen hétköznapja, s csupán az utána következő hetedfél évtized teszi különössé.

Miként jutott erre az elhagyatott pusztára az ifjú Habsburg? Nevelője, Bombelles Henrik révén, aki házi kápolnáját avatta az I. Ferencről birtokul kapott Kajmádon, s akiről azt is tudjuk, hogy mindössze három nappal a nevezetes labdaházi eskü után született, ráadásul Versailles-ban. A korabeli szülész – mint megannyi francia nemes – családjának is alighanem levegőváltozást javasolt még 1789-ben. Így került Bécsbe, s később a Napóleon elleni seregbe is Bombelles Henrik. Londonban, Lisszabonban, Szentpétervárott, majd Torinóban volt követ, 1836 nyarán lett Ferenc József nevelési felügyelője. Mint Metternich (és Zsófia főhercegnő) kebelbarátja 1850-ig, haláláig nagy befolyással volt tanítványára, aki alighanem az életét is neki köszönhette később: 1849-ben Bécsből az ő segítségével sikerült távoznia a forradalmi tömegek elől.

1841-ben azonban mindebből még semmi sem sejlik. Kellemes hajóút után, a Festetics-kastélyban szállnak meg, majd másnap hintóba ülve Bombelles két fiával Kajmádra hajtatnak. A nap történetét egy szemtanú, Dubovszky Géza tollából ismerjük, aki a Tolnamegyei Közlöny 1900. április 26-i számában írta le az eseményeket. Ez az újság akkor a Függetlenségi 48-as Párt szócsöve volt, s mint ilyen adott helyt a visszaemlékezésnek. Oly pontos részleteket ismer, hogy szavában nincs okunk kételkedni:

Olvasóink írták...

Töttös Gábor: *Ferenc Jóska Kajmádon*

„A szertartást egy angol pap végezte, akit Bombelles gróf egy ízben egy gépészszel, áccsal és egyéb cselédséggel együtt hozott magával Angliából.

A tisztelendő úr volt egyszersmind a gazdatiszt is, de bizony nem igen tudott az édes honi nyelv ismerete nélkül boldogulni és csakhamar visszament hazájába. A nyúlánk termetű, szende, széparcú, jóságos szemű, bátor kis főherczeg nagyon kedves jelenség volt, aki minden iránt érdeklődött és gyermekes örömmel mulatott mindenben. Különösen a magyar népelet érdekelte, amelynek idillikus vonásait kívánta megismerni és a nép is mindent elkövetett, hogy hódolatát kimutassa a gyermek, ifjú főherczege iránt, aki nyelvünk ismeretével és kedves modorával minden szívet megnyert.

Ebéd után az ifjú főherczeg gyermekszívével oda nyilatkozott, hogy szeretné magát a szabad ég alatt kimulatni, fesztelenül játszani, s úgy isten igazában vígan, zavartalanul élvezni a természet szabad, szép világát, a pusztai életet. És elindult a társaság, nézegetve a szép kilátást, amely a Nádor-csatorna völgyére, a dombos part illatos réteire, a vetésekkel beültetett emelkedésekre, a távoli hegyek láncolatára nyílik. A természet költészete, bája egészen lebilincselte ifjú lelkét. Majd óhaja támadt csacsin nyargalászni úgy, mint azt a juhász teszi. Ekkor felszerelve elővezették kívánságára a „Büszke” és „Kese” nevű csacsit. A Büszkére az ifjú főherczeg pattant fel, a Kesére Bombelles gróf idősebb fia, és vidáman, gyermeki örömmel nyargalászták körül a lankás vidék pázsitját, úgy, hogy a szellő játszadozott lengő fürteikkel. Fesztelen, víg hangulat uralkodott a gyermekek szívében. A vígságnak azonban egy tragicomicus intermezzója is akadt; ugyanis az ifjú főherczeg csacsija egy ideig megrögzített fejjel rohant előre, miközben füle majd előre, majd hátra konyult, de aztán megunva a gyors tempót, lépésben kezdett menni, sőt fejét is levetette és a fűvet legelé. Az ifjú vendég méltatlankodva, térdével megszorította a csacsit – amint azt a lovaglásnál tanulta – majd megsarkantyúzta, és mikor így sem akart indulni a makacs állat, bottal bízta az előremenésre. A csacsi erre megriadva bátorságot vett és galoppba tört ki. A fenséges ifjú ekkor már nem ült egyenesen a nyeregbe s a tüzes paripa mintha ezt érezné és sokallná is a mulatságot, előre vetette fejét, hátulsó lábaival felugrott s lovagját a fején keresztül a pázsitra dobta. De mintha mi sem történt volna, az ifjú nevetve feltápászkodott s az elfogott csacsira megint csak felült.

Mikor már megunták az ifjú urak a mulatságot, bebarangolták az erdőt-mezőt, a hímes virágú rétet, hallgatták a madarak énekét, majd pedig nyájas szemlélői lettek a pusztai cselédség mulatságának. Különösen feltűnt az ifjú főherczegnek a 4 angol béres rövid nadrágban, fedetlen térdel, frakkoskabátban, odament tehát hozzájuk s egyet-mást kérdezgetett tőlük angolul, majd a páterhez fordulva, magyarnyelven kérdezte tőle, hogy elsajátította-e már nyelvünket s hogyan beszél a cselédséggel? A tisztelendő úr csak angolra fordítva értette meg a kérdést és midőn megadta rá a választ, hogy miként beszél ő magyarul a cselédséggel, az egész társaság hangosan elkezdett kacagni, mert a pap e pillanatban mint gazdatiszt beszélt és bizony csúnya, talpraesett magyar szitkot hangoztatott jóhiszeműleg, mintha semmi rosszat nem mondott volna. Szegény pátert csakis káromkodni tanították meg magyarul.

A cselédségnek csak úgy ragyogott a szeme, amint egyiket-másikat megszólította az ifjú főherczeg magyar nyelven; a távolban meg az örömtüzek – mint a hódolatnak lélekemelő bizonyítékai – gyulladtak ki a magas vendég tiszteletére.

Olvasóink írták...

Töttös Gábor: *Ferenc Jóska Kajmádon*

Az égboltozat már fekete lepelt öltött magára, mire kifáradtan haza felé mentek a vendégek. Már az ezüst hold s a fényes gyémánt szilánkok is kigyulladtak odafenn, míg idelenn páasztortüzek fényes-vörös szövétnekei tünedeztek fel. A pásztorok vacsorájukat készítették. Messzire hallható volt a tilinkó hangja és a leányok-legények ajkáról a szív legmélyéből kelt a nóta.”

S ha itt a leírást megszakítjuk, csupán a történeti hűség érdekében tesszük: az eredeti „királydicsérő” már nem történelem, hanem kortünet. Néha a történésznek is kedve támad elgondolkodni azon – amúgy történelmietlenül –, milyen szép is lett volna, ha csupán így maradhatott volna meg a magyar nép emlékezetében Ferenc Jóska. Ha nem az általa elindított első világháború ideje alatt halt volna meg több mint száz esztendeje, ha biztosan tudhatnánk, hogy az egykori kajmádi esetnél nem későbbi koronás fejére huppant azon az áldott anyaföldön... Ha egy másik pusztai költő-fia nem írhatta volna meg róla oly találóan 1949–1952 közötti *Jegyzetfüzetében* négysorosát Október 6 címmel:

*„Kezét – mert ő ölt, maga a király –
egy nép arcába törölte bele.
Nem volt e földnek Petőfije már!
Így kezdett tenni Ferenc Józsefe.”*
(Illyés Gyula)

Mindez azonban a verssel együtt igaz, az igazsággal, a történelem további eseményeivel teljes. S így szinte nehéz elhinnünk, hogy a magyar, olasz, osztrák szabadságharc hóhéra is volt valaha gyermek, aki a kajmádi pusztai romantikájába feledkezhetett a bécsi Burg feszes etikettje helyett, ha csupán egyetlen napig is. Ez volt első látogatása magyar földön, a második – amelyet dr. Márki Sándor, életrajzírója az elsőként tart számon – már protokollal terhes, amelyet nem enyhít a sümegi várhegy megmászása és Kisfaludy Sándorral való találkozása sem. Ezt követően Ferenc Jóska már nem jött Magyarországra, csak I. Ferenc József. Sajnos...